

ΡΗΓΑ

θήσεις

ΡΗΓΑ

θήσεις

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ

ΡΗΓΑ

θήσεις

Άθινα 2000

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΣ:

Δρ Δημήτριος Καραμπερόπουλος
Διδάκτωρ Ιστορίας τής Ιατρικής
Πρόεδρος Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Ν. Σαμπαζιώτης - Α. Ίορδάνου Ο.Ε.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΦΕΡΩΝ-ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ-ΡΗΓΑ

Μιλτιάδου 3, Κηφισιά 145 62 - Άθινα - Τηλ. & Fax: 8011.066

www.rhigassociety.gr • e-mail:karamber@otenet.gr

ISBN: 960-86387-4-7

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ

Ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς γεννήθηκε τό 1757 στό Βελεστῖνο Θεσσαλίας, ὅπου βρίσκονται καί τά ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Φερῶν, ἀπό ντόπιους γονεῖς, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἔδωσαν τό βαπτιστικό ὄνομα «Ρήγας», ὄνομα πού συνηθίζοταν στήν περιοχή τοῦ Πηλίου καί τῆς Μαγνησίας. Ὁ ἴδιος ἀργότερα στά βιβλία καί στά ἔγγρατά του πρόσθεσε ὡς ἐπώνυμο τό «Βελεστινλῆς» ἀπό τό ὄνομα τῆς γενέτειράς του, κατά τή συνήθεια τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς του. Νέος δεκαέξι, δεκαοκτώ χρονῶν μέ δίψα γιά μάθηση κατευθύνεται στή Σχολή τῆς Ζαγοράς Πηλίου, ὅπου μελετοῦσε καί ἀρχαίους συγγραφεῖς. Τοῦτο διαπιστώνεται ἀπό αὐτόγρατά του σέ σχετικό βιβλίο ἀρχαίων γεωγράφων, τό ὁποῖο τώρα ἀπώκεται στήν Ἐθνική Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπό τό Βελεστῖνο φεύγει σέ ἡλικία περίπου εἴκοσι χρονῶν γιά τήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου μαθαίνει ξένες γλῶσσες καί αὐξάνει τίς γνώσεις του κοινά στούς Φαναριώτες. Ὅμως, μετά ἀπό λίγα χρόνια ἐγκατέλειψε τήν Πόλη καί ἐγκαταστάθηκε στή Βλαχία, ἡ ὁποία γειτνίαζε μέ τήν Εὐρώπη καί

ὑπῆρχε κάποια ἐλευθερία· ἔχουμε μαρτυρία τοῦ Ρήγα στό βιβλίο του «*Νέος Ἀνάχαρσις*» ὅτι τό 1788 βρισκόταν στή Βλαχία. Στό Βουκουρέστι ἀναπτύσσει ἔντονη δραστηριότητα, εἰσέρχεται στόν πνευματικό κύκλο τοῦ λογίου Κανταρτζή, γίνεται γραμματικός τῶν Ἡγεμόνων καί συμμετέχει στά κοινά τῆς περιοχῆς του. Ἐκλέγεται ἐκπρόσωπος τῆς γειτονιάς του σέ μιά περίπτωση διάνοιξης ἑνός δρόμου καί σέ μιά ἐπιδημία πανώλης τοῦ ἀνατίθεται ὁ ἔλεγχος τῶν σπιτιῶν γιά τή διαπίστωση τῶν ἀρρώστων.

Μετά τόν πόλεμο τῶν «τριῶν ἱμπερίων» καί τίς συμφωνίες Συστώβ (1791) καί Ἰασίου (1792) μεταξύ τῆς Αὐστρίας, τῆς Ρωσσίας καί τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης ἀντίστοιχα, καί τή διάψευση τῶν ἐλπίδων, πῶς τάχα τά χριστιανικά κράτη θά ἀπελευθερώσουν τούς Ἕλληνας καί τούς ἄλλους Βαλκανικούς λαούς ἀπό τόν Ὀθωμανικό δεσποτισμό καί τυραννία, ὁ Ρήγας συνέλαβε τό ἐπαναστατικό του σχέδιο γιά τήν στήριξη τῆς Ἐπανάστασῆς του στίς ντόπιες, γηγενεῖς δυνάμεις τῶν σκλαβωμένων. Ἐμπειρία καί γνώση σημαντική, ἡ ὁποία θά ἔγινε αἰτία νά μήν ἀπευθύνει στά ἔργα του ἔκκληση στίς μεγάλες τότε δυνάμεις γιά βοήθεια στήν προετοιμαζόμενη ἐπανάστασή του.

Ὁ Ρήγας μεταβαίνει γιά πρώτη φορά στή Βιέννη τό 1790, ὡς γραμματικός καί διερμηνέας ἑνός τοπάρχου. Τότε ἐκδίδει καί τά δύο πρῶτα του βιβλία, «*Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐραστῶν*» καί «*Φυσικῆς ἀπάνθισμα*», τό ὁποῖο περιέχει, ὅπως ἔχουμε ἀποδείξει, σύγχρονες ἐπιστημονικές γνώσεις ἀπό τή Γαλλική Ἐγκυκλοπαιδεῖα τῶν Ντιντερώ καί Ντ' Ἀλαμπέρ. Στή Βιέννη ἐπανέρχεται ἕξι χρόνια ἀργότερα, τό 1796, ἐποχή πού ἀρχίζει νά ἐφαρμόζει τό μεγαλόπνοο ἐπαναστατικό του σχέδιο γιά τήν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος καί τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν λαῶν.

Τό 1797 εἶναι ἡ μεγάλη ἐκδοτική χρονιά τοῦ Ρήγα. Τυπώνει τά θεατρικά του ἔργα: «*Βοσκοπούλα τῶν Ἄλπεων*» τοῦ Μορμοντέλ καί «*Ὀλύμπια*» τοῦ Μεταστάσιο. Μάλιστα στόν πρόλογο τῶν Ὀλυμπίων παραθέτει τή σημαντική πληροφορία πῶς τά ὀλυμπιακά ἀγωνίσματα καί στήν ἐποχή του ἀκόμη, τόν καιρό τῆς σκλαβιάς, διατηροῦνταν στήν Θεσσαλία καί στήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα. Πληροφορία ἡ ὁποία συμβάλλει στήν ἐδραίωση τῆς πεποίθησης γιά τή διαχρονική συνέχεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Συνθέτει ἀκόμη τόν ἐπαναστατικό παιᾶνα «*Θούριος*» καί τυπώνει σέ δώδεκα φύλλα τή «*Χάρτα τῆς Ἑλλάδος*», τούς χάρτες τῆς «*Βλαχίας*» καί τῆς «*Μολδα-*

βίας», και επί πλέον θά τύπωνε μέ τή διοικητική δι-
αίρεση σέ έπαρχίες και τοπαρχίες χάρτες λεπτο-
μερείς για τή Βουλγαρία, τή Σερβία και τήν Άλβα-
νία. Έξέδωσε τήν εικόνα του Μεγάλου Άλεξάν-
δρου και τό βιβλίο «*Νέος Άνάχαρσις*». Τέλος, τόν
Όκτώβριο του 1797, χωρίς νά πάρει τήν άδεια του
λογοκρίτη, όπως έκανε μέχρι τότε στά άλλα του
 έργα σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τής Αύστριακής
 Άστυνομίας, γιατί δέν θά μπορούσε πλέον νά τούς
 παραπλανήσει, παράνομα τυπώνει κλεισμένος δύο
 μερόνυχτα στό τυπογραφείο των Σιατιστινών
 αδελφών Πούλιου τό επαναστατικό του κείμενο με
 τίτλο «*Νέα Πολιτική Διοίκησης*», όπου περιέχεται ή
 Έπανάστατική Προκήρυξη, τά Δίκαια του Άνθρώ-
 που, τό Σύνταγμα, και ό Θούριος. Επίσης, τύπωσε
 και τό στρατιωτικό έγχειρίδιο περί πολεμικής τέ-
 χνης, «*Στρατιωτικόν Έγκόλπιον*», τό όποιο όμως
 κατασχέθηκε από τήν Αύστριακή Άστυνομία και
 δέν είδε τό φώς τής δημοσιότητας.

Τόν Δεκέμβριο του 1797 αναχώρησε από τή
 Βιέννη μέ σκοπό νά κατέβει στην Έλλάδα και νά θέ-
 σει σέ εφαρμογή τό επαναστατικό του σχέδιο.
 Στέλνει στην Τεργέστη, στον έμπορικό οίκο φίλου
 του, τά κιβώτια μέ τό επαναστατικό ύλικό, για νά τό
 μεταφέρει στην Έλλάδα. Έκει, μετά από προδοσία

ένος Έλληнос δυστυχῶς ἐμπόρου, τήν ὥρα πού καταφθάνει στήν Τεργέστη, συλλαμβάνεται ἀπό τήν Αὐστριακή Ἀστυνομία. Μέχρι ἐκείνη τή στιγμή δέν εἶχε γίνει ἀντιληπτή ἡ ἐπαναστατική κίνηση τοῦ Ρήγα, γι' αὐτό καί ἀναστατώθηκε ὁ Αὐτοκράτορας τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκος καί ὁ ὑπουργός τῆς Ἀστυνομίας Ρεργεν, διότι δόθηκε ἡ ἐντύπωση ὅτι ὁ Ρήγας ἐκμηδένισε τήν τόσο καλή ὀργάνωση τῆς Ἀστυνομίας τους. Ἀνακρίνεται, φυλακίζεται, βασανίζεται ἐπί ἕξι μῆνες καί τελικά μέ σίδερα στά χέρια καί στά πόδια μεταφέρεται στό Βελιγράδι καί παραδίνεται στούς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι τόν θανατώνουν μαζί μέ τούς ἄλλους ἐπτά Συντρόφους του στόν Πύργο Νεμπούζα, τόν Ἰούνιο τοῦ 1798.

Τό ἐπαναστατικό σχέδιο τοῦ Ρήγα

Γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος καί τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν λαῶν ἀπό τήν Ὄθωμανική τυραννία, ὁ Ρήγας ὡς πραγματικός ἡγέτης, φρόντισε γιά τήν προετοιμασία καί τήν ἐφαρμογή τῆς ἐπανάστασης του. Ἔτσι, ἔδωσε πρῶτα σημασία στήν ἀνύψωση τοῦ ἠθικοῦ τῶν σκλαβωμένων καί στή δημιουργία ἐπαναστατικῆς διάθεσης, ὥστε νά πάρουν τά ὄπλα ἐναντίον τοῦ τυράννου. Χρησιμοποίησε τά

δύο σημαντικά μέσα τῆς ἐπικοινωνίας, κατά τήν ἐφαρμογή τοῦ ἐπαναστατικοῦ σχεδίου τόν **ἦχο καί τήν εἰκόνα**. Ἐξέδωσε τήν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέ τούς τέσσερες στρατηγούς του καί τίς τέσσερες παραστάσεις ἀπό τά κατορθώματά του δίδοντας ἔτσι στούς σκλαβωμένους ἕνα πρότυπο ἀνδρείας καί ἀποφασιστικότηας. Γι' αὐτό ἐξ ἄλλου καί στόν *Ὕμνο Πατριωτικό*, στροφή 33, ἀναφωνεῖ:

*«Ἀλέξανδρε, τώρα νά βγῆς
Ἀπό τόν τάφον, καί νά ἰδῆς,
Τῶν Μακεδόνων πάλιν
Ἀνδρείαν τήν μεγάλην,
Πῶς τούς ἐχθρούς νικοῦνε,
Μέ χαρά στή φωτιά».*

Σέ μιά ἐποχή ὅπου ὅλοι ὕμνουσαν τόν Ναπολέοντα Βοναπάρτη ὡς ἐλευθερωτή τῶν λαῶν, ὁ ὁποῖος μάλιστα βρισκόταν δίπλα στήν σκλαβωμένη Ἑλλάδα, ὁ Ρήγας δέν τόν ὕμνησε, δέν ἔγραψε οὔτε ἕνα στίχο ὑπέρ του. Ἀντίθετα ἐκείνη τήν ἐποχή τύπωνε τήν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, προσφέροντάς τον ὡς πρότυπο στούς Ἕλληνες. Ἐξέδωσε ἐπίσης τόν τόμο *«Νέος Ἀνάχαρσις»*, ὅπου ἀναφέρεται στήν ἔνδοξη ἱστορία τῆς ἀρχαίας

Ἑλλάδος.

Μέ τό τραγούδι, μέ τόν ἐπαναστατικό παιᾶνα «**Θούριος**», προσπαθεῖ νά ἐμψυχώσει τούς σκλαβωμένους καί νά τούς ὠθήσει στήν μεγάλη ἀπόφαση, τήν ἐπανάσταση. Στούς στίχους διεκτραγωδεῖ τή θλιβερή κατάσταση τῶν σκλαβωμένων:

*«Ὡς πότε παλληκάρια νά ζοῦμεν στά στενά,
μονάχοι, σάν λιοντάρια, στές ράχες, στά βουνά;*

Νά φεύγωμ' ἀπ' τόν κόσμον, γιά τήν πικρή σκλαβιά;

*Νά χάνωμεν ἀδέλφια, Πατρίδα καί γονεῖς,
τούς φίλους, τά παιδιά μας κι' ὅλους τούς συγγενεῖς;*

*Τί σ' ὠφελεῖ ἂν ζήσης καί εἶσαι στή σκλαβιά;
Στοχάσου πῶς σέ ψένουν καθ' ὥραν στή φωτιά».*
(**Θούριος**, στίχ. 1 - 2, 4 - 6, 9 - 10)

Τονίζει ὡστόσο στούς σκλαβωμένους πῶς ἡ ἐλευθερία εἶναι ἀξία ἀνώτερη καί ἀπό τή ζωή. Γι' αὐτό ἐκφράζοντας καί τήν ἐμπειρία τῶν σαράντα χρόνων τῆς ζωῆς του, βροντοφωνεῖ:

*«Καλλιό 'ναι μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά καί φυλακή».*
(**Θούριος**, στίχ. 7 - 8)

Παροτρύνει τούς λαούς τῶν Βαλκανίων νά ἀρπάξουν τά ὄπλα καί νά ριχθοῦν στόν ἱερό ἀγῶνα τῆς ἐπανάστασης:

*«Βουλγάροι κι' Ἀρβανίτες, Ἀρμένιοι καί Ρωμιοί,
ἀράπηδες καί ἄσπροι, μέ μιά κοινή ὄρμη,
γιά τήν Ἐλευθερίαν νά ζώσωμεν σπαθί
πῶς εἴμασθ' ἀντριωμένοι, παντοῦ νά ξακουσθῆ»
(Θούριος, στίχ. 45 - 48)*

Ἄκόμη, ὡς πραγματικός ἡγέτης ἔδινε σημασία στόν ψυχολογικό παράγοντα τῶν σκλαβωμένων. Προσπαθοῦσε νά ἀνυψώσει τό ἠθικό τους. Γι' αὐτό καταρρίπτει ὡς μύθο τή διάχυτη πεποίθηση ὅτι τάχα τά ὀθωμανικά στρατεύματα ἦταν ἀνίκητα. Δείχνει ἀπεναντίας ὅτι στήν παραγματικότητα ἦταν εὐάλωτα καί ἐνισχύει ἔτσι τό φρόνημα τῶν ἐπαναστατῶν. Γιά τόν σκοπό αὐτό φέρνει τό συγκεκριμένο παράδειγμα τῶν «Γκιαρζιανλήδων» (λαοῦ στά βουνά τοῦ Αἴμου) πού ἐπαναστάτησαν στήν περιοχή τῆς Θράκης. Καί ὁ Ρήγας διαλαλεῖ πῶς ὁ Σουλτάνος δέν εἶναι τόσο δυνατός, ὅσο οἱ σκλαβωμένοι νομίζουν:

*«Ποτέ μὴν στοχασθῆτε πῶς εἶναι δυνατός
καρδιοχτυπᾶ καί τρέμει σάν λαγός κι' αὐτός.
Τριακόσιοι Γκιρζιαλήδες τόν ἔκαμαν νά διῆ*

Πώς δέν μπορεῖ μέ τόπια, μπροστά τους νά ἐβγῆ».

(Θούριος, στίχ. 111 - 114)

Ὁ ἐπαναστατικός παιᾶνας γρήγορα διαδόθηκε σέ χειρόγραφη μορφή στό χῶρο τῶν Βαλκανίων ἐμψυχώνοντας τούς σκλαβωμένους γιά τόν τιτάνιο τοῦ πολέμου ἀγῶνα. Μάλιστα, ἡ διάδοση καί ἐξάπλωση του ἀποτελεῖ μοναδικό ἴσως φαινόμενο στήν ἱστορία τῶν λαῶν.

Ὁ Ρήγας, κατά τήν προετοιμασία τοῦ ἐπαναστατικοῦ του σχεδίου, σκέφθηκε πώς εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἐκπαίδευση τῶν σκλαβωμένων στήν πολεμική τέχνη σύμφωνα μέ τίς ἰσχύουσες ἀπόψεις τῆς ἐποχῆς του, γιά νά εἶναι σέ θέση νά ἀντιπαραταχθοῦν στό στρατό τοῦ Σουλτάνου. Γιά τό σκοπό αὐτό μεταφράζει τό «*Στρατιωτικόν Ἐγκόλπιον*», ἔργο ἑνός διασήμου Γερμανοῦ στρατηγοῦ. Μέ τήν ἐνέργειά του αὐτή τόνωνε τό ἠθικό τῶν σκλαβωμένων, οἱ ὁποῖοι θά ἔβλεπαν ὅτι ἐκπαιδεύονται στήν πολεμική τέχνη τῆς ἐποχῆς, ὅπως ἐκπαιδεύεται καί ὁ στρατός τοῦ σουλτάνου. Παράλληλα, τήν ἔναρξη τῆς Ἐπαναστάσεως τή σχεδίαζε νά γίνεῖ ἀπό τήν περιοχή ὅπου βρισκόνταν οἱ ἐμπειροπόλεμοι πληθυσμοί τῆς Μάνης καί τῆς Ἡπείρου. Στή συνέχεια,

ή Ἐπανάσταση θά ἐπεκτεινόταν στά υπόλοιπα μέρη τῆς Ἑλλάδος καί στίς ἄλλες Βαλκανικές περιοχές.

Πρέπει νά τονισθεῖ ὅτι ὁ Ρήγας στήριζε τήν ἐπανάστασή του στίς ντόπιες, γηγενεῖς δυνάμεις τῶν σκλαβωμένων. Δέν ὑπάρχει στά ἔργα του, στό Θούριό του, ἔκκληση στίς τότε μεγάλες δυνάμεις ἀνατολῆς καί δύσης γιά βοήθεια στήν ἐπανάστασή του. Πίστευε πῶς οἱ ξένες δυνάμεις θά ἐξυπηρετήσουν τά συμφέροντά τους καί μόνο.

Μέ τήν ἐπικράτηση τῆς ἐπανάστασής του, τέλος, στή θέση τοῦ ὀθωμανικοῦ δεσποτισμοῦ, θά δημιουργοῦσε τή Νέα Πολιτική Διοίκησή του, τή νέα τάξη πραγμάτων στό Βαλκανικό χῶρο, μέ τή ἐφαρμογή τοῦ Δημοκρατικοῦ Καταστατικοῦ Συντάγματος καί τῶν Δικαίων τοῦ Ἄνθρώπου. Στήριζε τή νέα πολιτική κατάσταση στή δημοκρατία καί ὄχι στήν κληρονομική ἐξουσία. Πρότυπά του ἦταν ἡ Δημοκρατία τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καί ἡ Γαλλική Ἐπανάσταση.

Ἡ «Χάρτα τῆς Ἑλλάδος» χάρτης τοῦ κράτους τοῦ Ρήγα

Ὁ Ρήγας τύπωνε γιά ἕξι μῆνες, ἀφοῦ ἔπαιρνε τή σχετική ἄδεια τοῦ λογοκρίτη τῆς Αὐστριακῆς Ἀστυνομίας, τή δωδεκάφυλλη «Χάρτα τῆς Ἑλλάδος». Κατόρθωσε νά ἀποκρύψει τούς πραγματικούς σκοπούς τῆς ἔκδοσής της μέ τήν ἀναγραφή τοῦ ὀνόματος, ὡς χάρτης τῆς Ἑλλάδος μέ τήν καταχώριση τῶν ἐπιπεδογραφικῶν τῶν ἱστορικῶν τόπων καί γεγονότων τῆς ἀρχαιότητος καί τήν παράθεση διάσπαρτα στά δώδεκα φύλλα τῆς Χάρτας τῶν ἑκατόν ἑξήντα δύο νομισμάτων. Ἡ Χάρτα στήν πραγματικότητα ἦταν πολιτικός χάρτης τοῦ κράτους του μέ σύνορα καί διαιρεμένος σέ ἐπαρχίες καί τοπαρχίες γιά νά εἶναι σέ θέση μετά τήν ἐπανάσταση καί τό γκρέμισμα τῆς τυραννίας, νά συστήσει τή δημοκρατική πολιτεία, μέ τή διενέργεια ἐκλογῶν καί τήν ἐκλογή ἀντιπροσωπευτικῆς βουλῆς. Σύμφωνα μέ τό Σύνταγμά του, τό ὁποῖο τύπωσε παράνομα, κάθε ἐπαρχία θά ἔστελνε ἀνάλογο ἀριθμό ἀντιπροσώπων. Ὁ Ρήγας ἐτοίμασε τόν λεπτομερῆ αὐτόν χάρτη τοῦ κράτους του, τοῦ βαλκανικοῦ χώρου, γιά νά εἶναι προετοιμασμένος γιά τή διεξαγωγή ἐκλογῶν τό 1798 καί τήν ἀναλογική ἀποστολή ἀντι-

προσώπων βουλευτῶν, ὅπως ὀρίζει τό Σύνταγμά του, ἄρθρα 20, 22.

Τό πρωτοπόρο Σύνταγμα τοῦ Ρήγα

Ὡς ρεαλιστής ἡγέτης ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς, ἐνδιαφέρθηκε γιά τό πολιτικό σύστημα πού θά ἐφαρμοζόταν μετά τήν ἐπανάσταση καί τήν κατάλυση τῆς τυραννίας. Πίστευε ὅτι ἡ ἀναρχία εἶναι μορφή τυραννίας, ὅπως μάλιστα τό διατυπώνει καί στόν Θούριό του (στίχος 27) ὅτι «*ἡ ἀναρχία ὁμοιάζει τήν σκλαβιά*». Γι' αὐτό, γιά νά μπορούν οἱ ἐπαναστατημένοι λαοί τῶν Βαλκανίων νά κυβερνηθοῦν δημοκρατικά, συντάσσει ἕνα σχέδιο Συντάγματος τέσσερα χρόνια μετά τό πρότυπο γαλλικό σύνταγμα τοῦ 1793. Ὁ Ρήγας ὡστόσο πρόσθεσε καί πολλά δικά του στοιχεῖα, ὅπως γιά παράδειγμα πρῶτος καθιέρωσε σέ σύνταγμα τήν ὑποχρεωτική ἐκπαίδευση ἀγοριῶν καί κοριτσιῶν, γνωρίζοντας τή μεγάλη παιδευτική δύναμη τῆς γυναίκας στήν διάπλαση καί ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπίσης συνιστοῦσε τήν οἰκονομική ἐνίσχυση τῶν ἀδυνάτων ἀπό τήν πολιτεία καί ἀναγνώριζε δικαιώματα ἐκτός ἀπό τά ἄτομα καί στίς κοινωνικές ὁμάδες, κάτι πού πρίν ἀπό πενήντα σχεδόν χρόνια ἀναγνωρίσθηκαν

ἀπό τόν καταστατικό χάρτη τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Στό ἄρθρο 7 τοῦ Συντάγματος του τονίζει μέ ἔμφαση πώς κυρίαρχος λαός τοῦ κράτους του μετά τήν ἐπανάσταση θά εἶναι ὅλοι οἱ κάτοικοι «*χωρίς ἐξαίρεσιν θρησκείας καί διαλέκτου, Ἕλληνες, Βούλγαροι, Ἀλβανοί, Βλάχοι, Ἀρμένηδες, Τοῦρκοι καί κάθε ἄλλο εἶδος γενεᾶς*». Συνιστᾷ τή συνεργασία τῶν λαῶν γιά τήν ἐδραίωση καί προκοπή τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας τοῦ Βαλκανικοῦ χώρου. Γι' αὐτό ἐξ ἄλλου παρατηρεῖ πώς

*«ὁ Βούλγαρος πρέπει νά κινῆται, ὅταν πάσχη ὁ Ἕλληνας καί τοῦτος
πάλιν δι' ἐκεῖνον καί ἀμφοτέρωθεν διὰ τόν Ἀλβανόν
καί Βλάχον».*

(Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου, ἄρθρο 34)

Ἐπί πλέον τονίζει ὅτι οἱ δημοκρατικοί πολίτες θά πρέπει νά συμμετέχουν ἐνεργᾶ στά κοινά καί νά ὑπερασπίζονται τούς δημοκρατικούς θεσμούς θεωρῶντας αὐτή τήν ὑποχρέωσή τους «*ὡς πλέον ἰερόν ἀπό ὅλα τά χρέη*» τους, *(Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου, ἄρθρο 35)*.

Μέ τό συγγραφικό καί ἐπαναστατικό του ἔργο, ὁ

Ρήγας Βελεστινλής αναδεικνύεται ως μία από τις μοναδικές φυσιογνωμίες του Νεώτερου Έλληνισμού καί του Βαλκανικού χώρου: **Διαφωτιστής, έπαναστάτης, μάρτυρας, πολιτικός νοῦς, στρατιωτικός νοῦς, όραματιστής** μιᾶς δημοκρατικῆς πολιτείας τῶν Βαλκανικῶν λαῶν, μετά τήν ἀποτίναξη τῆς όθωμανικῆς τυραννίας. Δέν εὐτύχησε λόγω τῆς προδοσίας νά δεῖ ἐλεύθερους ἀπό τή σουλτανική τυραννία τοὺς βαλκανικοὺς λαοὺς. Τό έπαναστατικό του ὡστόσο μήνυμα ἀτσάλωσε τοὺς σκλαβωμένους στήν ἀπόφασή τους γιά έπανάσταση καί λίγα χρόνια ἀργότερα ὁ σπόρος τῆς λευθερίας βλάστησε στά Βαλκάνια.

***

Στήν παρούσα καλαίσθητη έκδοση προσφέρονται πενήντα χαρακτηριστικέσ ρήσεις τοῦ Ρήγα, πού συλλέχθηκαν ἀπό τά ἔργα του καί οἱ ὅποιες ἀναφέρονται στά μεγάλα θέματα τοῦ ἀνθρώπου: τήν ἐλευθερία, τήν παιδεία, τή δικαιοσύνη, τή φιλία, τή δημοκρατία, τήν πατρίδα, τήν ἰσονομία, τήν ἀνεξίθρησκεία, τή γλῶσσα, τό καθήκον.

Δρ Δημήτριος Καραμπερόπουλος

Πρόεδρος

Έπιστημονικῆς Έταιρείας Μελέτης

Φερῶν - Βελεστίνου - Ρήγα

Άθήνα, Δεκέμβριος 2000

«Ὅποιος ἐλεύθερα συλλογᾶται,
συλλογᾶται καλά».

Φυσικῆς Ἀπάνθισμα,
σελ. 24

«Καλλιό 'ναι μιᾶς ὥρας
ἐλεύθερη ζωή
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά
καί φυλακή».

Θούριος,
στίχ. 7 - 8

«Όλοι, χωρίς εξαιρέσειν, ἔχουν
χρέος νά ἡξεύρουν γράμματα».

Τά Δίκαια τοῦ Ἄνθρώπου,
ἄρθρο 22

«Ἐκ τῶν γραμμάτων γεννᾶται
ἡ προκοπή μέ τήν ὁποίαν
λάμπουν τά ἐλεύθερα ἔθνη».

Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 22

«Ὁ ἱερός τῆς πατρίδος ἔρως
ἐμφωλεύει εἰς τὴν καρδίαν, καί
ἡ καρδία δέν γηράσκει ποτέ».

Ἠθικός Τρίπους,
σελ. 118

«Ἡ Πατρίς ἔχει νά καταστήσῃ
σχολεῖα εἰς ὅλα τὰ χωρία διὰ
τὰ ἀρσενικά καί θηλυκά παι-
δία».

Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 22

«Κάλλιο γιά τήν πατρίδα
κανένας νά χαθῆ
ἢ νά κρεμάση φούντα γιά ξένον
στό σπαθί».

Θούριος,
στίχ. 57 - 58

«Γιά τήν Πατρίδα ὅλοι
νά ἔχωμεν μιά καρδιά».

Θούριος,
στίχ. 42

«Καιρός εἶν' τῆς Πατρίδος
ν' ἀκοῦστε τή λαλιά».

Θούριος,
στίχ. 80

«'Ας καταβάλουν εὐμενῶς
ἕκαστος ἔρανον ὅ,τι βούλεται,
ὁπού βοηθούμενον πανταχόθε,
νά ἀναλάβη τό πεπτωκός
Ἑλληνικόν Γένος».

*Φυσικῆς Ἀπάνθισμα, σελ. θ',
«Πρός τοὺς ἀναγνώστας»*

«Στήν πίστιν του καθέννας
ἐλεύθερος νά ζῆ».

Θούριος,
στίχ. 43

«Οἱ ἄνθρωποι δέν ἁμαρτάνουν,
ἄν ἐρευνοῦν τό ἀποτέλεσμα
καί τόν λόγον του
[τοῦ Δημιουργοῦ]».

Φυσικῆς Ἀπάνθισμα,
σελ. 40

«Πάντοτε ἐπισφαλεῖς
αἱ ἐπίνοιαι [σκέψεις, ἰδέες] καί
τῶν πλέον σοφῶν ἀνθρώπων».

Φυσικῆς Ἀπάνθισμα,
σελ. 64

«Υπό τήν τυραννίαν τοῦ Ὄθω-
μανικοῦ δεσποτισμοῦ... κανέ-
νας, ὁποιασδήποτε τάξεως καί
θρησκείας, δέν εἶναι σίγουρος
μήτε διά τήν ζωήν του, μήτε
διά τήν τιμήν του, μήτε διά
τά ὑποστατικά του».

«Νά μήν ἀφεθῶσιν οὐδέποτε νά
καταπατῶνται ὡς σκλάβοι εἰς
τό ἐξῆς ἀπό τήν ἀπάνθρωπον
τυραννίαν».

«Όλοι οί άνθρωποι, Χριστιανοί
καί Τοῦρκοι, κατά φυσικόν
λόγον εἶναι ἴσοι».

Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 3

«Οἱ Νόμοι νᾶν' ὁ πρῶτος καί
μόνος ὁδηγός».

Θούριος,
στίχ. 25

«Ὁ Νόμος εἶναι ὁ αὐτός διά τό
πταῖσμα καί ἀμετάβλητος·
ἤγουν δέν παιδεύεται ὁ πλού-
σιος ὀλιγώτερον καί ὁ πτωχός
περισσότερον διά τό αὐτό
σφάλμα, ἀλλ' ἴσια - ἴσια».

*Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 3*

« Ὁ Νόμος εἶναι ἐκείνη ἡ
ἐλευθέρα ἀπόφασις, ὅπου
μέ τήν συγκατάθεσιν ὅλου
τοῦ λαοῦ ἐγένεν».

Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 4

«Ἡ Ἐλευθερία εἶναι ἐκείνη ἡ
δύναμις ὅπου ἔχει ὁ ἄνθρωπος
εἰς τό κάμη ὅλον ἐκεῖνο, ὅπου
δέν βλάπτει εἰς τά δίκαια τῶν
γειτόνων του».

Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 6

«Τό ἠθικόν σύνορον τῆς Ἐλευ-
θερίας εἶναι τοῦτο τό ρητόν:
Μή κάμῃς εἰς τόν ἄλλον ἐκεῖνο
ὅπου δέν θέλεις νά σέ κάμουν».

*Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 6*

«Τό δίκαιον τοῦ νά φανερώνωμεν
τήν γνώμην μας καί τούς συλ-
λογισμούς μας, τόσον μέ τήν
τυπογραφίαν, ὅσον καί μέ
ἄλλον τρόπον δέν εἶναι ἐμποδι-
σμένον».

Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 7

«Ὁ Νόμος ἔχει χρέος νά διαφεν-
τεύῃ τήν κοινήν ἐλευθερίαν
ὅλου τοῦ ἔθνους καί ἐκείνην
τοῦ κάθε ἀνθρώπου».

Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 9

«'Όλον τό ἔθνος ἀδικεῖται, ὅταν
ἀδικεῖται ἓνας μόνος πολίτης».

Τά Δίκαια τοῦ Ἄνθρώπου,
ἄρθρο 23

«Κανένας δέν ἔχει τό δίκαιον νά
στοχάζεται τόν ἑαυτόν του
ἀπαραβίαστον περισσότερο
ἀπό τούς ἄλλους».

Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 31

«Κανένας δέν ἀντιστέκεται,
ὅταν ἤξεύρη πὼς θέ νά λάβῃ
τό δίκαιόν του μέ τήν
συνδρομήν τοῦ Νόμου».

Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 33

«Όταν ἡ διοίκησις βιάζη,
ἀθετῆ, καταφρονῆ τά δίκαια
τοῦ λαοῦ καί δέν εἰσακούη τά
παράπονά του, τό νά κάμη ὁ
λαός ἢ κάθε μέρος τοῦ λαοῦ
ἐπανάστασιν, νά ἀρπάζη τά
ἄρματα καί νά τιμωρῆ τούς
τυράννους του, εἶναι τό πλέον
ιερόν ἀπό ὅλα τά δίκαιά του καί
τό πλέον ἀπαραίτητο ἀπό ὅλα
τά χρέη του».

*Τά Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου,
ἄρθρο 35*

«Παρασταίνει ὅλον τό ῚΕθνος
τό πλῆθος τοῦ λαοῦ, τό ὅποϊον
εἶναι ὡς θεμέλιον τῆς ἐθνικῆς
παραστήσεως καί ὄχι μόνον οἱ
πλούσιοι καί οἱ προεστοί».

*Τό Σύνταγμα,
ἄρθρο 21*

«Κανένας πολίτης δέν ἔξαιρεῖται
ἀπό τήν τιμίαν ὑποχρέωσιν τοῦ
νά συνεισφέρει κατὰ τήν δύνα-
μιν καί τά πλούτη του τά εἰς
δημοσίας ἀνάγκας δοσίματα».

Τό Σύνταγμα,
ἄρθρο 101

«Ἡ γενική δύναμις τῆς
Δημοκρατίας συνίσταται εἰς
ὅλοκληρον τό ἔθνος».

*Τό Σύνταγμα,
ἄρθρο 107*

«Ὡς πότ' ὀφφικιάλιος [ἀξιωμα-
τουῦχος] σέ ξένους βασιλεῖς;
Ἔλα νά γίνης στῦλος δικῆς
σου τῆς φυλῆς».

Θούριος,
στίχ. 55 - 56

«Οἱ Ἕλληνες δέχονται ὅλους
τούς ἀδικημένους ξένους καί
ὅλους τούς ἐξωρισμένους ἀπό
τήν πατρίδα των δι' αἰτίαν
τῆς Ἐλευθερίας».

*Τό Σύνταγμα,
ἄρθρο 120*

«Γιά τήν Ἐλευθερίαν νά
ζώσωμεν σπαθί,
πώς εἶμασθ' ἀντρειωμένοι,
παντοῦ νά ξακουσθῆ».

Θούριος,
στίχ. 47 - 48

«Οἱ Ἕλληνες ἀπαρνοῦνται
καί δέν δίδουν ὑποδοχήν
καί περιποίησιν εἰς
τούς Τυράννους».

*Τό Σύνταγμα,
ἄρθρο 120*

«Οἱ Ἕλληγες δέν κάγουν ποτέ
εἰρήνην μέ ἕναν ἔχθρόν, ὁπού
κατακρατεῖ τόν ἑλληγικόγ
τόπον».

*Τό Σύνταγμα,
ἄρθρο 121*

«Ὡς πότε παλληκάρια, νά
ζοῦμεν στά στενά
μονάχοι, σάν λιοντάρια, στές
ράχες, στά βουνά;».

Θούριος,
στίχ. 1 - 2

«Τί σ' ὠφελεῖ ἂν ζήσης καί
εἶσαι στή σκλαβιά;
Στοχάσου πώς σέ ψένουν
καθ' ὥραν στή φωτιά».

Θούριος,
στίχ. 9 - 10

«Συμβούλους προκομένους, μέ
πατριωτισμόν,
νά βάλωμεν, εἰς ὅλα νά δίδουν
ὄρισμόν».

Θούριος,
στίχ. 23 - 24

«Σταυρός, ἡ πίστις καί καρδιά,
δουφέκια καί καλά σπαθιά,
γκρεμίζουν Τυραννίαν
τιμοῦν Ἐλευθερίαν».

*Ὕμνος Πατριωτικός,
στροφή 14*

«Κ' ἡ ἀναρχία ὁμοιάζει τὴν
σκλαβιά».

Θούριος,
στίχ. 27

«Στήν γνώμη τῶν Τυράννων νά
μήν ἔλθῶ ποτέ!
Μήτε νά τούς δουλεύσω, μήτε
νά πλανηθῶ
Εἰς τά ταξίματά τους, γιά νά
παραδοθῶ».

Θούριος,
στίχ. 33 - 35

«Σᾶς κράζει ἡ Ἑλλάδα, σᾶς θέ-
λει, σᾶς πονεῖ,
ζητᾶ τὴν σύνδρομὴν σας μέ
μητρικὴν φωνή».

Θούριος,
στίχ. 85 - 86

«Μέ μιά καρδίαν ὅλοι, μιά
γνώμην, μιά ψυχή,
κτυπᾶτε τοῦ Τυράννου τήν
ρίζαν, νά χαθῆ».

Θούριος,
στίχ. 105 - 106

«Νά λάμψη πάλιν Λευθεριά,
ὡς ἦτον τότε μιά φορά».

Ἕγνος Πατριωτικός,
στροφή 20

«Πῶς οἱ προπάτορές μας
ῥρμουῶσαν σάν θεριά
γιά τήν ἔλευθερίαν πηδοῶσαν
στή φωτιά».

Θούριος,
στίχ. 117 - 118

«Νά σφάξωμεν τούς λύκους,
πού τόν ζυγόν βαστοῦν
καί Χριστιανούς καί Τούρκους
σκληρά τούς τυρανοῦν».

Θούριος,
στίχ. 121 - 122

«Εἰς τὴν δικαιοσύνην νά σκύψῃ
ὁ ἐχθρός».

Θούριος,
στίχ. 124

«Αὐτοί [οἱ καπετανέοι]
Τυράννους δέν ψηφοῦν
κ' ἐλεύθεροι στόν κόσμον ζοῦν·
πλοῦτος, ζωή, τιμή τους
εἶν' μόνο τό σπαθί τους».

*Ὕμνος Πατριωτικός,
στροφή 32*

«Πάντοτε ἡ σταθερότης εἶναι
πρᾶγμα ἐπαινετόν,
αὐτή ἔχει τά πρωτεῖα πολλῶν
ἄλλων ἀρετῶν».

Ἠθικός Τρίτους,
σελ. 187

« Σταθερός ἄς διαμένη στήν
φιλίαν του τινάς,
γιά νά ἔχη τῆς ζωῆς του τάς
ἡμέρας του τερπνάς».

Ἠθικός Τρίπους,
σελ. 187

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΦΕΡΩΝ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟΥ - ΡΗΓΑ

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΤΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ

ΒΙΕΝΝΗ 1797

Έπαναστατική προκήρυξη, τὰ Δίκαια τοῦ ἀνθρώπου, τὸ Σύνταγμα,
ὁ Θούριος, Ὕμνος Πατριωτικὸς,
Α' ἔκδοση Ἀθήνα 1994. Δ' ἔκδοση Ἀθήνα 1998.

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΤΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ

Βουλγαρική ἔκδοση. Σόφια 1998.

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΤΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ

Ρουμανική ἔκδοση. Βουκουρέστι 1999.

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΤΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ

Σερβική ἔκδοση. Βελιγράδι 2000.

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΤΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ

Ἰταλική ἔκδοση. Τεργέστη 2000.

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ

ΒΙΕΝΝΗ 1790

Φωτοαναστατική ἔκδοση, με εὔρετῆριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.
Ἀθήνα 1991, Γ' ἔκδοση Ἀθήνα 2000.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΠΑ ΤΟΝ ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ

Α' ἔκδοση Ἀθήνα 1994, Β' ἔκδοση Ἀθήνα 1998.

ΥΠΕΡΕΙΑ, ΤΟΜΟΣ 1ος
ΠΡΑΚΤΙΚΑ Α' ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΦΕΡΑΙ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ - ΡΗΓΑΣ»

(ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ 1986) - Ἀθήνα 1990.

Επιμέλεια: Παν. Καμηλάκης καὶ Αἰκ. Πολυμέρου-Καμηλάκη.

ΥΠΕΡΕΙΑ, ΤΟΜΟΣ 2ος
ΠΡΑΚΤΙΚΑ Β' ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΦΕΡΑΙ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ - ΡΗΓΑΣ»
(ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ 1992) - Αθήνα 1994.

Επιμέλεια: Δημ. Καραμπερόπουλος και Εύαγ. Κακαβογιάννης.

ΥΠΕΡΕΙΑ, ΤΟΜΟΣ 3ος
ΠΡΑΚΤΙΚΑ Γ' ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ «ΦΕΡΑΙ - ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ - ΡΗΓΑΣ»
(ΒΕΛΕΣΤΙΝΟ 1997) - Αθήνα 2000.

Επιμέλεια: Δημ. Καραμπερόπουλος.

ΑΙΜ. ΛΕΓΡΑΝΔ - ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΥ
ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΠΙΓΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ
ΑΡΧΕΙΩΝ ΕΞΑΧΘΕΝΤΑ

ΑΘΗΝΑ 1891 - Α' έκδοση Αθήνα 1996, Β' Έκδοση Αθήνα 2000.

Φωτοαναστατική επανέκδοση με εύρετήριο ονομάτων.

ΚΩΝ. ΑΜΑΝΤΟΥ
ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΠΙΓΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ

Αθήνα 1930, Αθήνα 1997

Φωτοαναστατική επανέκδοση με εύρετήριο ονομάτων.

ΜΑΡΙΑ ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΥ
Ο ΡΗΓΑΣ ΣΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Αθήνα 1996

ΔΗΜ. ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΟΝΟΜΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ.

Αθήνα - Βελεστίνο 1997, Β' Έκδοση Αθήνα 2000.

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΘΟΥΡΙΟΣ

ΒΙΕΝΝΗ 1797, Αθήνα 1997, Β' Έκδοση Αθήνα 1998.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ
ΜΕΛΩΔΙΕΣ

Έκδοση σε ψηφιακό δίσκο (CD) και κασσέτα.

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

(ΒΙΕΝΝΗ 1797) - Αθήνα 2001.

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΝΕΟΣ ΑΝΑΧΑΡΣΙΣ

ΤΟΜΟΣ 4ος ΒΙΕΝΝΗ 1797

Έπανεκδόση του τέταρτου τόμου, του οποίου τὰ περισσότερα κεφάλαια μεταφράσθηκαν από τόν Ρήγα, (υπό έκτύπωση).

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΗΘΙΚΟΣ ΤΡΙΠΟΥΣ

ΒΙΕΝΝΗ 1797

Φωτομηχανική Έπανεκδόση, με εύρητηρια ονομάτων, Άθήνα 2001.

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗ
ΧΑΡΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΒΙΕΝΝΗ 1796-1797 - Άθήνα 1998

Μοναδική αυθεντική επανέκδοση των δώδεκα φύλλων τής ΧΑΡΤΑΣ, πού συνοδεύεται από τό ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ τής καί τίς μελέτες «Η Χάρτα τής Έλλάδος του Ρήγα. Τά πρότυπα τής καί νέα στοιχεία», «Τά νομίσματα τής Χάρτας του Ρήγα».

ΝΤΟΥΣΑΝ ΠΑΝΤΕΛΙΤΣ
Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

ΒΕΛΙΓΡΑΔΙ 1931 - Άθήνα 2000.

Μετάφραση από τὰ Σέρβικα υπό Π. Σπιρουόδη, Εισαγωγή Ι. Παπαδριανός.

Έπιμέλεια Δημ. Καραμπερόπουλος.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΑΝΤΑΖΟΡΟΥΛΟΣ
RIGAS VELESTINLIS
LEGEND AND REALITY

Άθήνα 1994.

ΝΕΣΤΟΡΟΣ ΚΑΜΑΡΙΑΝΟΥ
ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Εισαγωγή - μετάφραση - σχόλια Άθαν. Β. Καραθανάσης

Άθήνα 1999.

ΛΕΑΝΔΡΟΥ ΒΡΑΝΟΥΣΗ
ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ 1757-1798

Άθήνα - Βελεστίνο 1997.

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΡΑ
**ΓΕΡΜΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΟΥΤΚΑΣ
Η ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ**

Άθηνα 1993.

ΔΗΜ. ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
**ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΝΑΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΥ ΔΙΔΑ-
ΣΚΑΛΟΥ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΑΝΘΙΜΟΥ ΓΑΖΗ**

Άθηνα 1993.